

Ἡ δεσποινὶς Τζούλια Ἀμπελᾶ

Προσωπογραφία Ε. Δούζου

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ *

ΙΝΕ τὰ δημοτικὰ ἄσματα μέχρι σήμερον ἢ μόνη φιλολογία τὴν ὁποίαν παρήγαγον οἱ Βούλγαροι. Μέρους τούτων ἐδημοσιεύθη ἐν Πέστη, Μόσχῃ καὶ Βελιγραδίῳ¹ ἀλλὰ καὶ πόσα ἐπαναλαμβάνονται καθ' ἐλάχιστην εἰς τὸν ἥχον τοῦ μικροῦ αὐλοῦ τὸν ὁποῖον οἱ χωρικοὶ ὀνομάζουσι σβίρκα ἢ εἰς τὴν τρίχορδον γύσλαν τὰ ὅποια οὐδέποτε συνελέχθησαν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ συλλεχθῶσιν! Εἰς τὰς συνθέσεις ταύτας δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ τις οὐδεμίαν τῶν ιδιοτήτων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι δίδουσι τὸ νῆλκος τοῦ πισμὸς τῆς Σερβίας καὶ τῶν τραγουδιῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ δημοτικὴ Ἑλλ. ποίησις κατέχει τὸ σπάνιον προνόμιον νὰ παρουσιάζῃ ἡμῖν σχεδὸν πάντοτε ἀρχαῖα αἰσθήματα ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἀγνότητι. Ἐν αὐτῇ ἀνεύρισκε τις οὐ μόνον ἀναμνη-

σεις τῆς ἀρχαίας μυθολογίας—δηλαδὴ τὰς νόμους, τὰς Σειρήνας εἰς τὸν Τάρταρον—ἀλλ' ἐκεῖνος τὸ ὁποῖον μᾶς συγκινεῖ περισσότερο ἀκόμη, δηλ. φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἣτις δὲν ἔχει τι οὔτε τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης οὔτε τῆς χριστιανικῆς, καὶ ἡ ὁποία μᾶς ἐπαναφέρει εἰς ἀνθρώπους ἐποχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πλῆθος ὀρχαίων συνηθειῶν, πλῆθος μεταφορικῶν σκηνῶν ἐπὶ τοῦ μαρμαίρου, ἢ ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς πλαστικῆς δὲν ἔχουσι καλλίτερον ὑπομνηματιστὴν ἀπὸ τὰ ἄσματα τῶν χωρικῶν μεταξὺ τῶν νέων Ἑλλήνων· δύναται τις μάλιστα νὰ προβῇ ἐτι περαιτέρω. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ποίησις ἐν τῇ Ἀττικῇ κυρίως ἐξέλεγον τὰς ὑποθέσεις τῶν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων παραδόσεων, συνήθως δὲ οὐχὶ μετ' εὐγεροῦς φιλοκαλίας· ἀλλ' ὑπὸ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, ὅπερ παρουσιάζουσι οἱ διάσημοι τεχνῖται, ἐξῆλ το πνεῦμα τοῦ λαοῦ· ἡ ψυχὴ αὕτη ἀπλουστερά δὲν ἀνευρίσκεται εἰς τὰ τραγούδια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου· Ἀπεδύθησαν τινες εἰς τὸ ἔργον ὅπως ἀναγνωρίσωσι ἐν τῇ ρωμαϊκῇ γλῶσσῃ διαλεκτὸν ἀττικὴν, ἣτις δὲν ἐγράφετο μὲν, ὡμιλεῖτο ὅμως ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Περικλέους καὶ πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν χωρικῶν, δηλαδὴ τοῦ κατωτάτου λαοῦ. Τὰ αἰσθήματα τῆς τάξεως ταύτης τοῦ λαοῦ, διετηρήθησαν ἐν μέρει καθὼς καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῆς εἰς τὰ τραγούδια.

Πλὴν τῶν καθ' ὅλου ἐθνικῶν ἰδεῶν, ἀκόμη καὶ ἡ βραχύτης τῶν ἀσμάτων τούτων, ἡ διάκρισις μεθ' ἧς ὁ ποιητὴς ἐκ μᾶς λέξεως δίδει τελείαν εἰκόνα, ἡ

*) Ἀπόσπασμα ἐκ παλαιᾶς μελέτης τοῦ χρηματίσαντος ἐν Ἀθήναις Διευθυντοῦ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Albert Dumont, πραγματευομένης περὶ τῆς φιλολογίας τῶν Βουλγάρων ἀρκετὰ χαρακτηριστικῆς καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ λαοῦ τούτου μέχρι τοῦ 1874.

1. Ἡ κυρία Δοῖρα δ' Ἰστρία κατέγινεν εἰς τὰς σλαβικὰς παραδόσεις αἰτίνες ἐμπνέουσι τὰ ἄσματα ταῦτα καὶ ἔγραψε πῶς οἱ Βούλγαροι ἐδοκίμαζον νὰ ζωγραφίσουν τὴν ποιητικὴν ζωὴν.

ἀπουσία ἀνοφελῶν λεπτομερειῶν, ἡ κυριολεξία τῶν ἐπιθέτων, ἡ ἐνόητος ὅλων τῶν μερῶν τῶν ἀναγκαιῶν πρὸς μὲν ὅσον ἑνὸς ὅλου, τὸ αἶσθημα τῆς τέχνης, ἀπασαί αἱ ιδιότητες αὐταὶ ἅς ὁ "Ἑλλήν χωρικός" ἔχει ὁρμεμφύτως, δὲν εἶνε ἄρα γε κληρονομία τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ προγόνων; Τὰ κλέφτικα ἄσματα ἔχουσι καὶ ἄλλην ἀξίαν· ἀλλὰ ταῦτα, χωρὶς νὰ ὀμιλῶμεν περὶ τῆς νεότητος, τῆς εἰλικρινείας, τοῦ πνεύματος, τοῦ πατριωτισμοῦ τὰ ὅποια ἀνευρίσκωμεν εἰς ἕκαστον στίχον του, ἀρκοῦσι ὥστε νὰ συγκινήσωσι οἰονδήποτε ὁ ὅποιος ἔχει τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ τῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ Σερβικὴ ποιησις ἔχει ὅλην τὴν δυνατὴν χάριν, ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς φυλῆς ἡ ὅποια ἐδημιούργησεν αὐτήν. Ἡ ποιησις αὕτη ψάλλει τὰς μάχας, τοὺς ἥρωας τῆς ἀνεξαρτησίας, τὰς ἰσχυρὰς τοῦ ξίφους πληγὰς καὶ τὰς αἱματηρὰς συμπλοκάς· ψάλλει τὸ κάλλος τῶν ξανθῶν γυναικῶν ἑξυμνεῖ τὰς μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς φύσεως, καὶ ἅπαν τὸ ἐθνικὸν πάνθεον, ὅπερ ἡ νέα θρησκεία δὲν ἠδυνήθη ν' ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς μνήμης τῶν Σλαύων· οὔτε εὐφρίας, οὔτε λεπτότητος, οὔτε καὶ ἀρμονίας στερεῖται· ἀποπνέει αὕτη δύναμιν καὶ ἐλπίδα.

Δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ τις παρόμοιον τι εἰς τὰ ἄσματα, τὰ ὅποια κατ' ἐπαναλήψιν ψάλλουσιν οἱ Βούλγαροι χωρικοί. Ταῦτα συνήθως εἶνε ἐπεισόδια εἰς τὰ ὅποια ὁ ποιητὴς σπανίως γνωρίζει νὰ συνθέσῃ ἐν τι ὅλον. Ἡ θέσις, ἡ ἀκολουθία τῶν ἰδεῶν εἶνε βαρὺ φορτίον φαίνεται διὰ τὰ ὀκνηρὰ ταῦτα πνεύματα· μόλις ἀρχίζει τὸ ποίημα καὶ ταυτοχρόνως λαμβάνει ἄλλην διεύθυνσιν καὶ οὐχὶ σπανίως οὔτε οἱ ἀκοῦσται οὔτε οἱ ἀδόντες παρατηροῦσι τοῦτο. Ἐνίοτε τὴν εἶνε ἡ ἀπλότης τῶν δημιουργημάτων τούτων ὥστε θὰ ἐνόμιζε τις ὅτι ἀκούει ἄσματα τῶν παιδῶν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ποιήσεων τούτων δὲν εἶνε παρὰ δοκίμια καὶ ψελλίσματα. «Ὁ, τι συντελεῖ ἔτι ἵνα καταστήσῃ τὰ προϊόντα ταῦτα παραδοξότερα εἶνε ὅτι ὁ Βούλγαρος ὑφίσταται τὴν ἐπιρροὴν ἰδεῶν ἃς ἐννοεῖ κακῶς ὡς λ. γ. χριστιανικὰς διδασκαλίας, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν αὐτῆς φαντάζεται συνθέσεις ὧν τὸ ἀρτιμελὲς ἐλάχιστον ἔχει· θέλγητρον δι' ἡμᾶς. Παραδείγματός χάριν ἀπὸ ἄσμα τὸ ὅποῖον ἐπαναλαμβάνουσι οἱ χωρικοὶ ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ: «Ἡ Παρθένος ἦλθε εἰς τὸ ὄραϊον μοναστήριον» — ἦλθε διὰ νὰ κοινηθῇ. — Ἡ μεγάλη Παρασκευὴ ἀνάπτει τὰ κηρία, — ἡ ἁγία Κυριακὴ ἀνάπτει ἄλλα. — Ἡ Παρθένος θέλει νὰ ἐξομολογηθῇ. — Πάτερ μου, συνήντησα τρία δένδρα εἰς τὴν δρόμον μου, — κατηράσθην τὰ τρία δένδρα. — Ἡ Παρθένος Μαρία ἐκινώνησεν, — ἡ Παρθένος ἐγκατέλιπε τὸ μοναστήριον.»

Καὶ ἄλλο: «Ὁ νέος ἔρχεται μετὰ τριάνοντα ἡμερῶν ὁδοπορίαν. — Ἐρχεται διὰ νὰ νυμφευθῇ τὴν μνηστὴν αὐτοῦ. — Ἡ μνηστὴ βλέπουσα αὐτὸν δὲν λέγει τίποτε. — Μνηστὴ μου, θέλεις νὰ μὲ ὑπανδρευθῇς;

— Ναί, θέλω, σὲ περιμένω ἀπὸ τριῶν ἐτῶν. Ἡ μνηστὴ σου νομίζει ὅτι ἀποθνήσκει. — Ἀδελφὴ μου, λάβε τὸ μανδύλιόν μου ἀπὸ τὸ κιώτιον. — Φύλαττε τὸ μανδύλιόν μου ὡς ἐνθύμημα τοῦ θανάτου μου».

Ἐν τῷ δευτέρῳ διαβλέπομεν τοῦλάχιστον οὐσίαν τινά· ἀλλ' ἐν τῷ πρώτῳ...

Διὰ νὰ ἐννόησῃ τις κάπως τὸ διαφέρειν τῶν ἀσμάτων τούτων πρέπει νὰ σπουδάσῃ αὐτὰ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ ἐνθα ὁ κάτοικος μετὰ τοῦ ὅποιο ζῇ τις τὰ σχολιάζει ἐν τῇ ἀγνοίᾳ του ἀδικαίεπτως.

Τὰ ἄσματα ταῦτα ἀποπνέουσι τὸ αἶσθημα περὶ τῶν ἀρχόντων: ὁ χωροφύλαξ, ὁ ἀπλοῦς ζαπτιές, διαδραματίζει ἐκεῖ μέγα πρόσωπον· ὁσάκις οὗτος παρουσιάζεται, φέρει εἰς πέρας τὰ πάντα· εἶνε ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δύναμις. Εὐρίσκει τις εἰς τὰ ἄσματα ταῦτα λαὸν συνειθισμένον νὰ ὑποτάσσῃται· μόλις καὶ μετὰ βίας αἰσθάνεται τις ἐνίοτε ὅτι ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ζῇ ὁ πόθος τῆς ἀνεξαρτησίας. — Οἱ Βούλγαροι δὲν ἔχουσιν ἐθνικὸν ἥρωα καὶ φαίνονται ὅτι οὐδὲν ἔχουσιν ἐθνικὸν ὄνειρον. Ἐν τούτοις ἡ φυλὴ αὕτη δεικνύει ὅτι ἔχει ἰσχυρὰ πάθη. Εἶναι βραδεῖα, περιορισμένη εἰς ἐκὺν τὴν, στρέφει δὲ καὶ μεταστρέφει τὴν σκέψιν, ἡ ὅποια τὴν βασανίζει.

Ἐνίοτε ἡ μεταμέλεια ἀναλύεται μετὰ πολλῆς δυσχέρειας εἰς τὰ ἄσματα ταῦτα· τοῦτο δὲ εἶναι αἶσθημα ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τὰ πρόσωπα τῶν Βουλγαρικῶν ἀσμάτων αὐτοκτονοῦσι συναχθῶς· ἐγκαταλείπουν μετ' ἀσθενοῦς χαρᾶς τὸν ἀποτρόπαιον τοῦτον κόσμον. Τίς Ἕλλην ἐξαντάσθη ποτὲ ὅτι ἡ ζωὴ ἠδύνατο νὰ τοῦ εἶναι βάρος; Εἰς τὸν "Ἀδὴν αἱ ὠραῖαι κόβει κλαίοντι καὶ οἱ ὠραῖοι νέοι θρηνοῦσι. Τὰ πάντα εἶναι καλλίτερα τοῦ σκότους· ὁ παρὰδεῖσος εἶναι ἡ γῆ, τὴν ὅποιαν φωτίζει ὁ ἥλιος. — Ἀπὸ πενηντοκονταετίας δὲν ἐγίνοντο πλείονες τῶν τριῶν αυτοκτονῶν ἐν Ἑλλάδι, πρὸς τούτοις δὲ μεταξὺ αὐτῶν αἱ δύο ἐξηγοῦνται ὡς προσελθεῖσαι ἐξ ἐπιρροῆς κακινοφανῶν εὐρωπαϊκῶν ἰδεῶν.

Τὰ βουλγαρικά ἄσματα εὐχαρίστως διηγοῦνται σκληρότητας καὶ ἀπανθρωπίας, περιγράφουσι πτώματα διαμελισθέντα, κεφαλὰς ἀποκοπέσας τοῦ σώματος, λάρνακας πλήρεις αἱμάτων θερμοῦ ἀκόμη. — Ὁ Ἕλλην οὐδέποτε σταματᾷ εἰς τοιαύτας εἰκόνας· ἐὰν διηγῇται αὐτάς, ἀποστρέφει τοὺς ὀφθαλμούς.....

Ἀθήνησι, 1914 ΣΠΥΡΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Γεώργιος "Αἴξης
Διπλωματοῦχος τοῦ Ὁδοῦ Ἀθηνῶν